به نام خدا

بهینه‌یاب
نخستین مرجع تحقیق در عملیات
LP IP NP NET DP

درس ۴: برنامه ریزی خطی پارامتری

فهرست مطالب

۱ تغییر نظام گرای پارامترهای c_j

۲ تغییر نظام گرای پارامترهای b_i

۳ تمرین ها

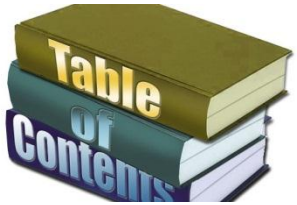

تغییر نظام گرای پارامترهای c_j

تابع هدف زیر را در نظر بگیرید:

$$Z = \sum_{j=1}^{n} c_j x_j$$

در برنامه ریزی پارامتری، تابع هدف فوق با تابع زیر جایگزین می شود.

$$Z(\theta) = \sum_{j=1}^{n} (c_j + \alpha_j \theta) x_j$$

α_j داده های ثابتی هستند که معرف آهنگ تغییرات ضرایب تابع هدف خواهند بود. مقدار θ به تدریج از صفر بزرگتر می شود. برای تشریح عملکرد مدل برنامه ریزی خطی با تغییر θ ، مثال زیر را در نظر بگیرید.

تغییر نظام گرای پارامترهای c_j

مثال:

$$Max \quad Z = 3x_1 + 5x_2$$

$$s.t.$$

$$(1) \quad x_1 + x_3 = 4$$

$$(2) \quad 2x_2 + x_4 = 12$$

$$(3) \quad 3x_1 + 2x_2 + x_5 = 18$$

$$x_i \geq 0 \quad i = 1,\ldots,5.$$

حل: مقدار $\alpha_1 = 2$ و $\alpha_2 = -1$ در نظر بگیرید. لذا تابع هدف به صورت زیر می شود.

$$Z(\theta) = (3+2\theta)x_1 + (5-\theta)x_2$$

از جدول نهایی سیمپلکس با $\theta = 0$ شروع می کنیم که تابع هدف به صورت زیر می شود.

$$Z + 1.5x_4 + x_5 = 36$$

تغییر نظام گرای پارامترهای c_j

تغییرات تابع هدف را به سمت چپ تابع هدف اضافه می کنیم که به صورت زیر می شود.

$$Z - 2\theta x_1 + \theta x_2 + 1.5x_4 + x_5 = 36$$

چون x_1 و x_2 متغیرهای اساسی هستند (که در معادلات ۲ و ۳ ظاهر شدند)، باید ضریب این دو متغیر در تابع هدف فوق برابر صفر شود که این کار با اضافه کردن معادلات ۲ و ۳ به تابع هدف میسر می شود که به صورت زیر می شود:

$$Z + (1.5 - \frac{7}{6}\theta)x_4 + (1 + \frac{2}{3}\theta)x_5 = 36 - 2\theta$$

تغییر نظام گرای پارامترهای c_j

با توجه به دستور توقف الگوریتم سیمپلکس اولیه، مادامیکه ضرایب متغیرهای غیراساسی غیرمنفی باقی بمانند، جواب اساسی موجه فعلی بهینه خواهد ماند پس داریم:

$$1.5-\frac{7}{6}\theta \geq 0 \rightarrow 0 \leq \theta \leq \frac{9}{7}$$

$$1+\frac{2}{3}\theta \geq 0 \rightarrow 0 \leq \theta$$

بنابراین اگر $\theta > \frac{9}{7}$ شود، x_4 به عنوان متغیر اساسی ورودی تکرار بعدی سیمپلکس انتخاب می گردد و تا جواب بهینه جدید بدست آید. می توان θ را باز هم اضافه کرد تا اینکه ضریب دیگری منفی شود و به همین ترتیب می توان θ را تا هر مقداری افزایش داد. خلاصه رویه فوق با افزایش θ در جدول زیر آمده است.

تغییر نظام گرای پارامترهای c_j

دامنه θ	متغیر اساسی	شماره معادله	Z	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	طرف سمت راست
$0 \le \theta \le \frac{9}{7}$	Z	0	1	0	0	0	$\frac{9-7\theta}{6}$	$\frac{3+2\theta}{3}$	$36-2\theta$
	X_3	1	0	0	0	1	0.33	-0.5	2
	X_2	2	0	0	1	0	0.5	0	6
	X_1	3	0	1	0	0	-0.33	0.33	2
$\frac{9}{7} \le \theta \le 5$	Z	0	1	0	0	$\frac{-9+7\theta}{2}$	0	$\frac{5-\theta}{2}$	$27+5\theta$
	X_4	1	0	0	0	3	1	-1	6
	X_2	2	0	0	1	-1.5	0	0.5	3
	X_1	3	0	1	0	1	0	0	4
$\theta \ge 5$	Z	0	1	0	$-5+\theta$	$3+2\theta$	0	0	$12+8\theta$
	X_4	1	0	0	2	0	1	0	12
	X_5	2	0	0	2	-3	0	1	6
	X_1	3	0	1	0	1	0	0	4

تغییر نظام گرای پارامترهای c_j

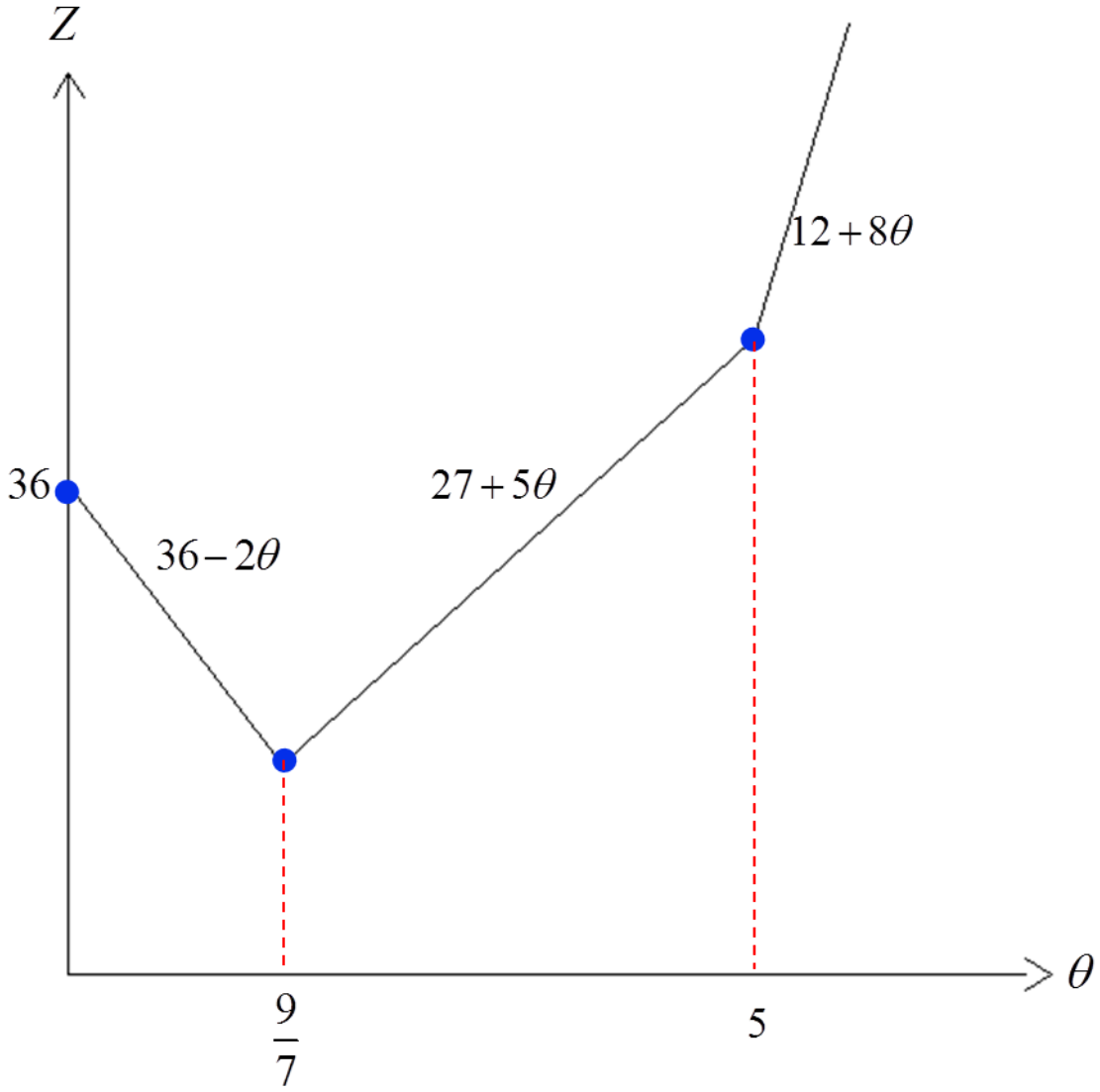

تغییر نظام گرای پارامترهای b_i

در این حالت تغییری که داده می شود این است که به جای b_i عبارت $b_i + \alpha_i \theta$ قرار می گیرد که α_i داده های ثابتی هستند. بنابراین، مسئله به صورت زیر در می آید.

$$Max \ Z(\theta) = \sum_{j=1}^{n} c_j x_j$$

$$s.t.$$

$$\sum_{j=1}^{n} a_{ij} x_j \le b_i + \alpha_i \theta \quad i = 1, \ldots, m$$

$$x_j \ge 0 \quad j = 1, \ldots, n.$$

تغییر نظام گرای پارامترهای b_i

تمرین: از رویه برنامه ریزی خطی پارامتری برای انجام تغییرات نظام گرا در b_i استفاده کنید و جواب بهینه مسئله زیر را به صورت تابعی از θ برای $0 \le \theta \le 25$ بدست اورید.

$$Max \quad Z(\theta) = 2x_1 + x_2$$

$$s.t.$$

$$(1) \qquad x_1 \le 10 + 2\theta$$

$$(2) \qquad x_1 + x_2 \le 25 - \theta$$

$$(3) \qquad x_2 \le 10 + 2\theta$$

$$x_i \ge 0 \quad i = 1, 2.$$

متغیر اساسی	شماره معادله	Z	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	طرف سمت راست
Z	0	1	-2	-2	0	0	0	0
X_3	1	0	1	0	1	0	0	$10+2\theta$
X_4	2	0	1	1	0	1	0	$25-\theta$
X_5	3	0	0	1	0	0	1	$10+2\theta$
Z	0	1	0	-1	2	0	0	$20+4\theta$
X_1	1	0	1	0	1	0	0	$10+2\theta$
X_4	2	0	0	1	-1	1	0	$15-3\theta$
X_5	3	0	0	1	0	0	1	$10+2\theta$
Z	0	1	0	0	2	0	1	$30+6\theta$
X_1	1	0	1	0	1	0	0	$10+2\theta$
X_4	2	0	0	0	-1	1	-1	$5-5\theta$
X_2	3	0	0	1	0	0	1	$10+2\theta$
Z	0	1	0	0	1	1	0	$35+\theta$
X_1	1	0	1	0	1	0	0	$10+2\theta$
X_5	2	0	0	0	1	-1	1	$5\theta-5$
X_2	3	0	0	1	-1	1	0	$15-3\theta$
Z	0	1	0	1	0	2	0	$50-2\theta$
X_1	1	0	1	1	0	1	0	$25-\theta$
X_5	2	0	0	1	0	0	1	$10+2\theta$
X_3	3	0	0	-1	1	-1	0	$3\theta-15$

بهینه‌یاب
نخستین مرجع تحقیق در عملیات
LP IP NP NET DP

تغییر نظام گرای پارامترهای b_i

خلاصه نتایج در جدول زیر آمده است.

θ	(x_1^*, x_2^*)	$Z^*(\theta)$
$0 \le \theta \le 1$	$(10+2\theta, 10+2\theta)$	$30+6\theta$
$1 \le \theta \le 5$	$(10+2\theta, 15-3\theta)$	$35+\theta$
$5 \le \theta \le 25$	$(25-\theta, 0)$	$50-2\theta$

تمرین ها

مثال

$$Max \quad Z(\theta) = 8x_1 + 24x_2$$

$$s.t.$$

$$(1) \qquad x_1 + 2x_2 \le 10$$

$$(2) \qquad 2x_1 + x_2 \le 10$$

$$x_i \ge 0 \quad i = 1, 2.$$

به طور مشخص، فرض کنید بتوان سود فعالیت اول را از ۸ بالاتر برد(حداکثر تا ۱۸). اما به ازای افزایش یک واحد سود واحد اول، سود فعالیت دوم به اندازه دو واحد کاهش می یابد.

تمرین ها

بنابراین، $Z(\theta)$ باید به صورت زیر نشان داده شود.

$$Z(\theta) = (8+\theta)x_1 + (24-2\theta)x_2$$

که θ خود یک متغیر تصمیم گیری است به طوریکه $0 \le \theta \le 10$.

الف) جواب بهینه شکل اصلی مسئله با استفاده از روش سیمپلکس بدست آورید. سپس از برنامه ریزی خطی پارامتری استفاده کرده و جواب بهینه و همچنین مقدار بهینه $Z(\theta)$ را به صورت تابعی از θ به ازای $0 \le \theta \le 10$ مشخص کنید.

ب) مقدار بهینه θ را مشخص کنید.

تمرین ها

حل:الف)

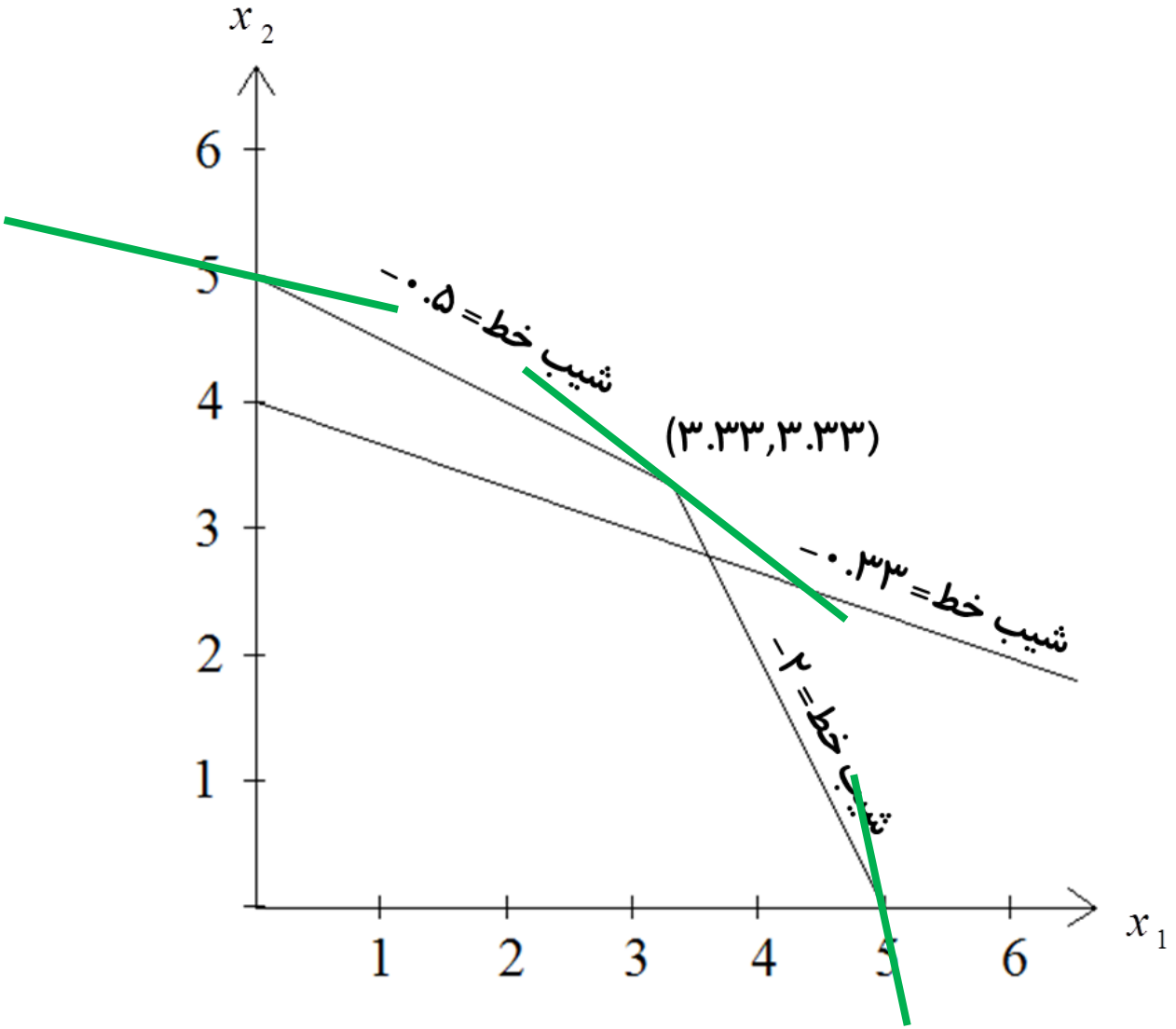

تمرین ها

جواب بهینه $(0,5)$ تا زمانی برقرار است که

$$-\frac{8+\theta}{24-2\theta} \geq -0.5 \rightarrow \theta \leq 2$$

جواب بهینه $(3.33,3.33)$ تا زمانی بهینه است که

$$-0.5 \geq -\frac{8+\theta}{24-2\theta} \geq -2 \rightarrow 2 \leq \theta \leq 8$$

جواب بهینه $(5,0)$ تا زمانی بهینه است که

$$-\frac{8+\theta}{24-2\theta} \leq -2 \rightarrow \theta \geq 8$$

تمرین ها

تکرار	متغیر اساسی	شماره معادله	Z	X_1	X_2	X_3	X_4	طرف سمت راست
0	Z	0	1	$-8-\theta$	$-24+2\theta$	0	0	0
	X_3	1	0	1	2	1	0	10
	X_4	2	0	2	1	0	1	10
1	Z	0	1	$4-2\theta$	0	$12-\theta$	0	$120-10\theta$
	X_2	1	0	0.5	1	0.5	0	5
	X_4	2	0	1.5	0	-0.5	1	5
2	Z	0	1	0	0	$\frac{40-5\theta}{3}$	$\frac{8-4\theta}{3}$	$\frac{320-10\theta}{3}$
	X_2	1	0	0	1	0.66	-0.33	3.33
	X_1	2	0	1	0	-0.33	0.66	3.33
4	Z	0	1	0	$\frac{-40+5\theta}{2}$	0	$\frac{8+\theta}{2}$	$40+5\theta$
	X_3	1	0	0	1.5	1	-0.5	5
	X_1	2	0	1	0.5	0	0.5	5

تمرین ها

جدول زیر جواب بهینه مدل را به ازای کلیه مقادیر $0 \le \theta \le 10$ نشان می دهد.

θ	(x_1^*, x_2^*)	$Z^*(\theta)$
$0 \le \theta \le 2$	$(0,5)$	$120-10\theta$
$2 \le \theta \le 8$	$(3.33,3.33)$	$\frac{(320-10\theta)}{2}$
$8 \le \theta \le 10$	$(5,0)$	$40+5\theta$

تمرین ها

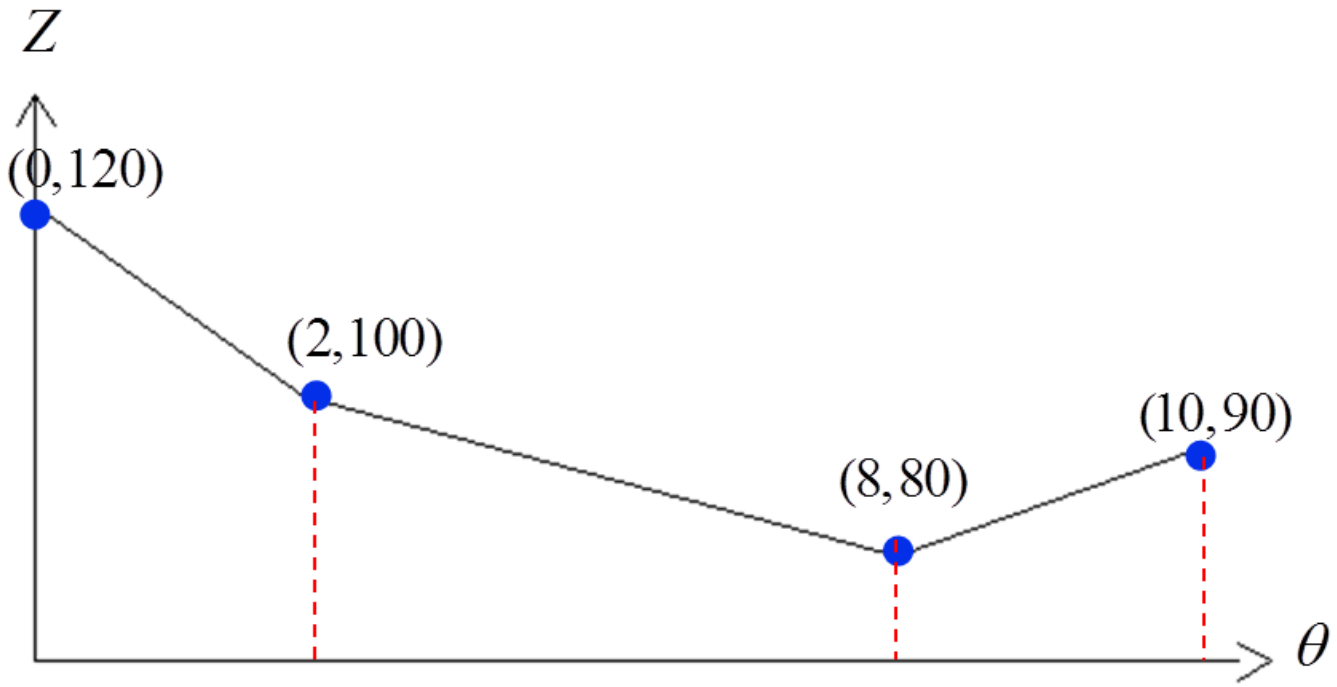

ب) با توجه به گراف بالا می توان فهمید که به ازای $\theta = 0$ بهترین جواب مدل را خواهیم داشت. با توجه به اینکه $Z(\theta)$ یک تابع محدب بر حسب θ است، مقدار ماکزیمم در حدود اتفاق می افتد و لذا کافی است که برنامه ریزی خطی برای مقادیر $\theta = 0$ و $\theta = 10$ را حل نماییم.

تمرین ها

تمرین: با استفاده از برنامه ریزی خطی پارامتری مقدار بهینه مدل زیر را برای $0 \le \theta \le 20$ بدست آورید.

$$Max \quad Z(\theta) = (20+4\theta)x_1 + (30-3\theta)x_2 + 5x_3$$

$$s.t.$$

$$(1) \qquad 3x_1 + 3x_2 + x_3 \le 10$$

$$(2) \qquad 8x_1 + 6x_2 + 4x_3 \le 25$$

$$(3) \qquad 6x_1 + x_2 + x_3 \le 15$$

$$x_i \ge 0 \quad i = 1,2,3.$$

تمرین ها

بهینه‌یاب
نخستین مرجع تحقیق در عملیات
LP IP NP NET DP

حل:الف)

متغیر اساسی	شماره معادله	Z	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	طرف سمت راست
Z	0	1	$-20-4\theta$	$-30+3\theta$	-5	0	0	0	0
X_4	1	0	3	3	1	1	0	0	10
X_5	2	0	8	6	4	0	1	0	25
X_6	3	0	6	1	1	0	0	1	15
Z	0	1	$10-7\theta$	0	$5-\theta$	$10-\theta$	0	0	$100-10\theta$
X_2	1	0	1	1	0.33	0.33	0	0	3.33
X_5	2	0	2	0	2	-2	1	0	5
X_6	3	0	5	0	0.66	-0.33	0	1	11.66
Z	0	1	0	0	$\frac{55-\theta}{15}$	$\frac{160-22\theta}{15}$	0	$\frac{-10+7\theta}{5}$	$\frac{230+19\theta}{3}$
X_2	1	0	0	1	0.2	0.4	0	-0.2	1
X_5	2	0	0	0	26/15	-28/15	1	-0.4	0.33
X_1	3	0	1	0	2/15	-1/15	0	1/5	2.33
Z	0	1	0	$\frac{-80+11\theta}{3}$	$\frac{-5+2\theta}{3}$	0	0	$\frac{10+2\theta}{3}$	$50+10\theta$
X_4	1	0	0	2.5	0.5	1	0	-0.5	2.5
X_5	2	0	0	14/3	8/3	0	1	-4/3	5
X_1	3	0	1	1/6	1/6	0	0	1/6	2.5

تمرین ها

مقدار بهینه تابع هدف به ازای مقادیر مختلف θ به صورت زیر است.

θ	(x_1^*, x_2^*, x_3^*)	$Z^*(\theta)$
$0 \le \theta \le \frac{10}{7}$	$(0, \frac{10}{3}, 0)$	$100 - 10\theta$
$\frac{10}{7} \le \theta \le \frac{80}{11}$	$(3.33, 1, 0)$	$\frac{(230 + 19\theta)}{3}$
$\frac{80}{11} \le \theta$	$(2.5, 0, 0)$	$50 + 10\theta$

تمرین ها

تمرین: از روش برنامه ریزی خطی پارامتری برای انجام تغییرات استفاده کنید و جواب بهینه مسئله زیر را به صورت تابعی از θ به ازای $0 \le \theta \le 30$ بدست آورید.

$$Max \quad Z(\theta) = 5x_1 + 42x_2 + 28x_3 + 49x_4$$

$$s.t.$$

$$(1) \qquad 3x_1 - 2x_2 + x_3 + 3x_4 \le 135 - 2\theta$$

$$(2) \qquad 2x_1 + 4x_2 - x_3 + 2x_4 \le 78 - \theta$$

$$(3) \qquad x_1 + 2x_2 + x_3 + 2x_4 \le 30 + \theta$$

$$x_i \ge 0 \quad i = 1,..,4.$$

تمرین ها

حل:

متغیر اساسی	شماره معادله	Z	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	X_7	طرف سمت راست
Z	0	1	-5	-42	-28	-49	0	0	0	0
X_5	1	0	3	-2	1	3	1	0	0	$135-2\theta$
X_6	2	0	2	4	-1	2	0	1	0	$78-\theta$
X_7	3	0	1	2	1	2	0	0	1	$30+\theta$
Z	0	1	19.5	7	-3.5	0	0	0	24.5	$735+24.5\theta$
X_5	1	0	1.5	-5	-0.5	0	0	0	-1.5	$90-3.5\theta$
X_6	2	0	1	2	-2	0	0	0	-1	$48-2\theta$
X_4	3	0	0.5	1	0.5	1	0	0	0.5	$15+0.5\theta$
Z	0	1	24	14	0	7	0	0	28	$840+28\theta$
X_5	1	0	2	-4	0	1	0	0	-1	$105-3\theta$
X_6	2	0	3	6	0	4	0	0	0.5	108
X_3	3	0	1	2	1	2	0	0	1	$30+\theta$

برای $\theta \le 30$ جواب بهینه $840+28\theta$ و $(0,0,30+\theta,0,105-3\theta,108)$ خواهد بود.

بهینه یاب
نخستین مرجع تحقیق در عملیات
LP IP NP NET DP

با تشکر

راه های ارتباطی با ما

www.behinehyab.com

behinehyab@gmail.com